

סוכה כמבנה

דינים רבים נאמרו בנוגע לדפנות הסוכה ובסכך כשלעצמם. במאמר זה ננסה להתמקד בקשר שבין שני חלקים אלו, היוצרים את הסוכה, ובדינים הנובעים מכך.¹

היש דין "מבנה" בסוכה

א.

אומרת הגמרא² בדף ד:

היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה עמוד שהוא גבוה עשרה טפחים ויש בו הכשר סוכה סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא א"ל רבא בעינן מחיצות הניכרות וליכא.

נחלקו אביי ורבא בסוכה הגבוהה מעשרים אמה ובתוכה עמוד הגבוה עשרה טפחים. לדעת אביי צידי העמוד – היקפו - נחשבים כמחיצות והסוכה כשרה, ואילו לדעת רבא צידי העמוד אינם נחשבים כמחיצות לסוכה, והסוכה פסולה. הרקע למחלוקתם של אביי ורבא הוא ההשוואה לדיני שבת, שם עמוד הגבוה עשרה שבחלקו העליון שטח של ד' על ד' טפחים דינו כרשות היחיד.

יסוד הבנת מחלוקתם טמון במילים "בעינן מחיצות הניכרות וליכא". לדעת אביי אין צורך במחיצות הניכרות, כפי שבשבת אין צורך במחיצות שכאלו, ואילו רבא מחלק בין שבת לסוכה - אומנם בשבת עמוד גבוה י' טפחים ורחב ד' נחשב רשות היחיד, אך לעניין סוכה אין דפנות העמוד נחשבות למחיצה.

ניתן להבין את דברי רבא בשני אופנים:

1. **חילוק בין דיני שבת לדיני סוכה** - לעולם מחיצה חייבת להיות כזו שניכרת, אלא שבשבת יש צורך בהגדרת מקום כרשות ולא דווקא בחפצא של מחיצה.

¹ המאמר לא יעסוק באופי המבנה, דהיינו מידת עראיות המבנה וההשלכות של דין זה.

² הפניה סתמית לגמרא במאמר זה היא למסכת סוכה.

כלומר, הקפת מקום ע"י מחיצות הינה אחת מן הדרכים להגדיר מקום לעניין שבת, אך לא היחידה; ניתן גם להגביה את המקום מעל עשרה טפחים. בסוכה, לעומת זאת, ישנו צורך בחפצא של מחיצות, ולכן מחיצות הניכרות בעינן (כך עולה מדברי המאירי).³

2. **חילוק בין מחיצת שבת למחיצת סוכה** - ברשויות שבת אין צורך במחיצות הניכרות, ואילו בסוכה בעינן מחיצות הניכרות, וכלשון הריטב"א שם:

מחיצות הניכרות ונראות עמה.

כלומר, בסוכה ישנו דין מיוחד של מחיצות הנראות כחלק ממבנה הסוכה, דהיינו בולטות מעבר לקו ריצפת הסוכה, בניגוד לשבת, בה יש צורך רק בעצם המחיצות, ואין צורך שיבלטו מעבר לקו ריצפת הרשות. אם כן, עולה מדברי הריטב"א יחודיות מסוימת בדפנות הסוכה, אשר צריכות להיות ניכרות עם הסוכה. סוכה אינה מחיצות וסכך גרידא, אלא מבנה אשר יוכל לשמש כדירה לדור בה במשך שבעת ימי הסוכות, וכדרשת הגמרא במספר מקומות "בסוכות תשבו שבעת ימים" - תשבו כעין תדורו".

לאור זאת ניתן לבאר את יסוד המחלוקת בין אב"י לר"ב. לדעת אב"י יש צורך בחפצא של מחיצות⁴ וחפצא של סכך ובזה מוכשרת הסוכה לדירון. לדעת ר"ב אין חפצא של מחיצות כשרות וחפצא של סכך כשר מספיקים בכדי להכשיר סוכה, ובנוסף יש צורך שיתקיים בהם דין צורת מבנה של סוכה, ורק בזה מוכשרת הסוכה לדירון.

ב.

שנינו במשנה בדף י"ז:

הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלושה טפחים פסולה.

וכן פסק בשו"ע א"ח תר"ל ט:

³ הגר"ח בהל' שבת פי"ז ה"ב סובר שגם בשבת בעינן מחיצות. דבריו יובאו להלן.
⁴ כעת נקבל את ההנחה שבדברינו שלדעת אב"י יש צורך בחפצא של מחיצות כשרות (שלא כדברי המאירי שאין כאן מחיצות כלל). בהמשך דברינו נדון בדעת אב"י, האם בכלל צריך חפצא של מחיצות או שאין צורך בחפצא של מחיצות דווקא, אלא ישנם מספר תנאים שצריכים להתקיים בסוכה על מנת להכשירה..

היו דפנותיה גבוהים שבעה ומשהו והעמידם בפחות משלשה סמוך לארץ כשרה
 אפילו הגג גבוה הרבה **וכלבר שיהא מכוון כנגדן ואפילו אינו מכוון ממש רק שהוא
 בתוך שלשה כנגדו כשרה.**

השו"ע פוסק שיש צורך להעמיד את הדפנות כנגד הסכך, באופן שיעמדו בתוך ג' טפחים לסכך, אפילו כאשר מדובר במחיצות שאינן מגיעות לסכך. ומבאר המשנה ברורה שם ס"ק מב שעד שלושה טפחים אמרינן לבוד. בפשטות, נראה שמדובר בלבוד המחבר ולא הסותם, דבעינן שיהיו הדפנות והסכך מחוברים. ניתן לבאר דין זה על פי דברינו לעיל:

טענו שהסוכה אינה עשויה מדפנות וסכך גרידא, אלא ישנו דין נוסף, שתהיה לסוכה צורת מבנה שאפשר לדור בו. אחד המאפיינים של מבנה הוא החיבור בין הדפנות לבין התקרה שלו. לפי זה ניתן לראות את הדרישה לחיבור הסכך לדפנות כמובנת מאליה. אם התורה דורשת מבנה של סוכה, פשוט שיש ליצור זיקה בין דפנות הסוכה לסכך, אחרת יש בידינו רק אוסף של מחיצות וסכך חסרי קשר.

ג.

אומרת הגמרא בדף י"ט.:

רבי אושעיא אמר לא נצרכה אלא לסכך פסול פחות משלשה בסוכה קטנה ומאי יוצא יוצא מתורת סוכה מתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר ואויר פחות משלשה טפחים בסוכה קטנה מי פסיל אמר ליה רבי אבא זה מצטרף וישנים תחתיו וזה מצטרף ואין ישנים תחתיו.

הגמרא דנה בחידוש של דין פסול היוצא מן הסוכה. לדעת רבי אושעיא החידוש בדין פסול היוצא מן הסוכה הוא שסכך פסול בגודל של פחות משלושה טפחים אינו פוסל את הסוכה, וזאת אף בסוכה קטנה. על כך מקשה רב הושעיא שאין הדבר חידוש, הואיל וסכך פסול בארבעה ואויר בשלושה, כפי שנאמר לעיל בדף י"ז.:

אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אויר פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה.

מתוך ר' אבא שהחידוש הוא שניתן לישון תחת סכך פסול כשהוא פחות מארבעה טפחים. מרש"י על אתר (ד"ה אמר ליה) משתמע שלא רק שניתן לישון תחת סכך זה, אלא הסכך הפסול מועיל אף להכשירה, וז"ל:

אמר ליה רבי אבא. להכי אהני נידון כסוכה דאשמעינן תנא לומר שישינים תחתיו דאילו אויר פחות משלשה מצטרף להשלים שיעור הסוכה אבל אין ישינים תחתיו.

התוספות על אתר (ד"ה לא) מקשים על דברי רש"י הנ"ל:

ועוד קשה דכל מקום חשבינן אויר פחות משלשה כסתום על ידי לבוד ולא דמי לסכך פסול פחות מג' דאין שייך לעשותו כסתום בסכך כשר מאחר דיש בו סכך פסול ועוד מי יוכל להזהר בסוכה מלאה נקבים שאין צלחה מרובה מחמתה אלא משהו שלא ישן כנגד הנקבים.

אנחנו הרי מכירים את דין לבוד, שמשמעותו שכל רווח פחות משלושה טפחים נחשב כסתום, ולכן מקשים תוספות מדוע שלא יוכל אדם לישון תחת האויר. עוד מקשים התוספות שבלתי אפשרי שלא לישון תחת הנקבים בסוכה. בעקבות זאת גורסים התוספות אחרת בגמרא:

ונרא' כספרים דגרסי' התם אויר מצטרף וישינים תחתיו וזה מצטרף ואין ישינים תחתיו כלומר הא דאפשיטא דכשר אפילו אויר החמור ממנו אינו נפסל כשיעור זה **אדרבה סכך פסול חמור ממנו דאין ישינים תחתיו.**

תוספות לומדים את דברי הגמרא הפוך מדברי רש"י. בעוד שלדעת רש"י אויר חמור מסכך פסול ואין ישינים תחתיו, לדעת התוספות סכך פסול חמור מאויר ואין ישינים תחת הסכך הפסול. בכדי לבאר את דברי רש"י יש לדון בשתי שאלות:

1. מדוע ישיבה תחת סכך פסול או אויר (בהתאם לשיטות) מותרת.
2. כיצד סכך פסול ואויר נחשבים הכשר סוכה.

נראה שייסוד מחלוקת רש"י ותוספות נעוץ בהבנת דין צילתה מרובה מחמתה. לדעת התוספות, דין צילתה מרובה מחמתה הוא דין בסכך. כשם שסכך צריך להיות מגידולי קרקע ושאינו מקבל טומאה כך צריך שצילתו תהיה מרובה מחמתו, ואם לא כן אינו נחשב סכך. לכן, לדעתם, כאשר ישנו רווח של אויר בין חלקי הסכך בגודל של עד שלושה טפחים - מופעל דין לבוד, הסותם את האויר ומכשיר את סכך. אולם בסכך פסול לא ניתן להפעיל דין לבוד, וממילא לא ניתן לשבת תחתיו.

לעומתם, סובר רש"י שדין צילתה מרובה מחמתה הינו דין במבנה הסוכה וצורתה, שיהיה בו צל מרובה משמש. לכן, כאשר אדם יושב תחת אויר, מצד דיני המבנה אין כאן פסול - כיוון ששיעורו קטן משיעור הפוסל, היות והסוכה בכללותה צילתה מרובה מחמתה. אולם כאשר הגברא אינו יושב בצל סוכה, אזי אין כאן גברא שיושב במבנה סוכה, וממילא אינו יוצא ידי חובה. לעומת זאת, כאשר האדם יושב תחת סכך פסול,

לא רק מצד דיני המבנה אין פסול - כיוון שקטן משיעור הפוסל; אלא גם מצד הגברא לא ניתן לומר שאינו יושב תחת מבנה, כיוון שיש גג לראשו ויושב בצל מבנה סוכה.

לפי דברינו עולה כי ישנם שני דינים בדין צילתה מרובה מחמתה:

1. דין בסוכה אשר מתייחס לכלל שטח הסכך.

2. דין בגברא, הנדון רק כלפי הסכך תחתיו הוא יושב.

לאור דברינו, גם קושיית התוספות מסכך המלא בנקבים מתורצת. כאמור, אין פסול לשבת תחת אויר, אלא הפסול הוא בישיבה תחת מבנה סוכה שחמתו מרובה מצילתו. כאשר המבנה כשר, הרי שהפסול היחיד יכול לנבוע מצד היות הגברא יושב במקום שחמתו מרובה מצילתו, כמבואר לעיל. והרי כאשר מדובר בנקבי הסכך, ברור שאין הם בכמות כזו ההופכת את המקום שהאדם יושב תחתיו לחמתו מרובה מצילתו.⁵

קעת נעבור לשאלה השניה שהצבנו: כיצד סכך פסול ואויר מועילים להיחשב הכשר סוכה.⁶ ראשית עלינו להבין מהי נקודת המוצא של השאלה. בשאלה מובלעת הנחה שישנו צורך שמעל הכשר סוכה צריך להיות סכך כשר. ברם, לא מצינו באף מקום שמעל מקום הכשר סוכה צריך להיות סכך כשר - כל שנדרש הוא לעשות סכך שצילתו תהיה מרובה מחמתו. הנחה זו עולה לראשונה מדברי רש"י שהבאנו לעיל, האומר "דאויר פחות משלושה מצטרף להשלים שיעור סוכה", כלומר שמקום הכשר סוכה מצריך סכך כשר. קעת נעיין בסוגיה בסוף דף יז. וננסה לבאר את יסוד פסול סכך פסול באמצע סוכה:

⁵ דברים אלו משתלבים עם דברי רש"י בדף ט: שמהם עולה כי סכך שחמתו מרובה מצילתו אינו נחשב כסכך. לפי דברינו ניתן גם לבאר את הסתירה שעולה בין דברי רש"י אלו לדבריו בדף י', מהם עולה שסכך שחמתו מרובה מצילתו נחשב סכך לעניין פסול סוכה תחת סוכה. דבריו של רש"י בדף ט מתייחסים לגברא עליו יש לדון האם יושב בצל או לא יושב בצל, וממילא סכך שחמתו מרובה מצילתו נחשב ככלום. לעומת זאת, דברי רש"י בדף י מתייחסים למבנה הסוכה, האם ישנו מבנה סוכה מעל הסוכה הקיימת הפוסל את הסוכה התחתונה, ובשביל להיחשב מבנה סוכה גם סכך שחמתו מרובה מצילתו נחשב סכך.

⁶ בנייתו השאלה השניה ישנו חילוק בין אויר לסכך פסול מצד שיעור הפסול, אך אין חילוק מהותי ביניהם בנוגע ליכולתם לפסול את הסוכה, ולכן לא הקפדנו בפרק זה להבדיל ביניהם, והלשון מתייחסת לעיתים לאויר ולעיתים לסכך פסול.

בשלמא לדידי דאמינא ארבע אמות משום שיעורא ולא שיעורא הוא האי לאו שיעורא
הוא כיון דלא שוו שיעורייהו להדדי לא מצטרפי אלא לדידכו דאמריתו שיעור משום
הפלגה מה לי איתפלג בסכך פסול מה לי איתפלג בסכך פסול ואויר.

נחלקו האמוראים בגמרא מה שיעור סכך פסול, האם ארבעה טפחים או ארבע אמות.
הגמרא מעמידה את מחלוקתם בשאלה האם סכך פסול פוסל משום דין של שיעור
מסוים או משום שהוא מחלק את הסוכה. למסקנה, קובעת הגמרא שסכך פסול פוסל
בארבעה טפחים משום שהוא מחלק את הסוכה.
רש"י על אתר (ד"ה אלא) מבאר שהיות שבאמצע הסוכה ישנו סכך פסול לכל
אורכה,⁷ הסוכה נחלקת לשתי סוכות שאין לכל אחת מהן דפנות, וז"ל:

משום דבכל מקום חשובין ד' טפחים להיות מקום חשוב לעצמו אתם אומרים שאף זה
מקום הוא לעצמו וחוצץ בסוכה זו לעשותה כשתיים ואין דפנות להם מה לי איתפלג
וכו'.

עולה מדברי הגמרא שכאשר הסכך הפסול מחלק את מבנה הסוכה לשניים, הסוכה
פסולה⁸ היות שאין לה דפנות; כלומר, יסוד הפסול של סכך פסול באמצע הסוכה הוא
שמחלק את הסוכה וכעת אין לה דפנות מספיקות ופוקע ממנה שם מבנה. לכן, כאשר
אין שיעור של סכך פסול, הסוכה איננה נחלקת ושם מבנה חל עליה, וממילא הכל
נכלל בהכשר סוכה.

עתה ניתן להבין את דברי רש"י באומרו "דאויר פחות משלושה מצטרף להשלים
שיעור סוכה". אין הכוונה בדבריו שיש צורך בחפצא של סכך כשר מעל מקום הכשר
סוכה, אלא היות שפסול "סכך פסול" באמצע הסוכה הוא פסול במבנה הסוכה, כאשר
אינו פסול הוא מכשיר את המבנה להיות ראוי לסוכה.

ד.

⁷ רוב הראשונים מסכימים שמדובר שהסכך הפסול או האויר הולכים לכל אורך הסוכה. התוספות
בדף יז. בד"ה אויר פוסל דנים בשאלה מה קורה כאשר יש שיעור של סכך פסול, אך אינו נמשך
לכל אורך הסוכה. לדעתם יש לחלק בין שנעשה בתוך מקום הכשר סוכה לבין חוץ לסוכה,
ואכמ"ל.

⁸ יש להעיר, שכל הסוכה פסולה כאשר הסכך הפסול מחלק את הסוכה כך שחסר משיעור הכשר
סוכה המינימלי, שאז אין מבנה כשר. אולם כאשר הסכך הפסול מחלק את הסוכה מחוץ לשיעור
הכשר סוכה מינימלי, אין כל הסוכה פסולה אלא רק החלק שאין לו דפנות.

שנינו בגמרא בדף טז:

מתני': המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוה מן הארץ שלשה טפחים פסולה מלמטה למעלה אם גבוה עשרה טפחים כשרה רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה עשרה טפחים כך מלמעלה למטה עשרה טפחים. גמ': במאי קמיפלגי מר סבר מחיצה תלויה מתרת ומר סבר מחיצה תלויה אינה מתרת.

תנא קמא ור' יוסי נחלקו האם מחיצה התלויה מעל שלושה טפחים מן הקרקע פסולת את הסוכה. רש"י על אתר מבאר את הסברה בכל שיטה, וז"ל:

שלשה טפחים פסולה - דהיינו כדי שיזדקק הגדי בבת ראש דארמן פסולה. **רבי יוסי אומר כשם שמלמטה למעלה** - דיו באריגת י'. **כך מלמעלה למטה** - דיו באריגת עשרה ואפילו גבוהה הרבה מן הארץ כשרה וקסבר מחיצה תלויה עשרה מתרת.

לדעת תנא קמא, מכיוון שמחמת רוחק המחיצות מהקרקע גדיים יכולים לעבור מתחתיה - המחיצה פסולה, ואילו לדעת ר' יוסי אין בכך פסול. את יסוד מחלוקת ר' יוסי ותנא קמא ניתן להבין באחת משתי צורות:

1. **מחלוקת בדיני מחיצה** - לדעת תנא קמא מחיצה שגדיים יכולים לבקוע בה אינה מחיצה, ואילו לדעת ר' יוסי כל עוד מידות המחיצה כשרות המחיצה כשרה.

2. **מחלוקת בדיני סוכה** - כ"ע מסכימים שחפצא של מחיצה ישנו כאשר נעשתה המחיצה במידות הנכונות, אלא שנחלקו האם כאשר תלויה המחיצה באויר הדבר יוצר פסול בסוכה.

לפי ההבנה השניה, שעתה הצגנו, מחלוקת ת"ק וחכמים מתמקדת בדיני סוכה. ניתן לומר שמחלוקתם היא גופא החקירה שהעלנו בצורך במבנה של סוכה. לדעת ת"ק יש צורך לעשות סוכה בצורה של מבנה, ואחד הקריטריונים של מבנה הוא שמחיצותיו יחצצו בין תוך המבנה למה שמחוץ לו. אולם לדעת ר' יוסי אין צורך במבנה אלא בישיבה בין דפנות לסכך, וממילא גם כאשר הדפנות תלויות באויר ולא יוצרות חציצה, הסוכה כשרה.

גדרי מבנה הסוכה

א.

כעת יש לדון מה הם גדריו של אותו מבנה, ומה הופך את הסוכה מאוסף של מחיצות וסכך למבנה של סוכה.
שנינו בגמרא בדף ז.:

היכן מעמידו?

אמר רב מעמידו כנגד היוצא. אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב ויעמידנו כנגד ראש תור? שתיק רב. איתמר נמי אמר שמואל משמיה דלוי מעמידו כנגד היוצא, וכן מורין בי מדרשא מעמידו כנגד היוצא.

רבי סימון ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמר עושה בן לוי אמר עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן, וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי.

אמר רב יהודה סוכה העשויה כמבוי כשרה ואותו טפח מעמידו לכל רוח שירצה.

רבי סימון ואיתימא ר' יהושע בן לוי אמר עושה לו פס ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי...

אמר רבא ואינה נתרת אלא בצורת הפתח.

איכא דאמרי אמר רבא ונתרת נמי בצורת הפתח.

איכא דאמרי אמר רבא וצריכא נמי צורת הפתח.

הגמרא דנה בחמש דרכים שונות של העמדת דפנות הסוכה:

1. **ראש תור** - נחלקו הראשונים כיצד בדיוק יש להעמיד את הטפח הנותר לפי דעה זו. שתי הדעות העיקריות חולקות האם יש להעמיד את הטפח בצמוד לאחת הדפנות ובצורה מסוימת, או כנגדה. המשותף לכל הדעות הוא שכולן סוברות שיש לעשות את שתי המחיצות האחרות בצורת ר"ש.

2. **כנגד היוצא** - לפי דעה זו, יש להעמיד את הטפח בסמוך לאחת הדפנות האחרות במרחק שלא יעלה על שלושה טפחים.⁹ גם במקרה זה יש להעמיד את שתי הדפנות האחרות בצורת ר"ש.

⁹ משום לבוד. יש לדון בדין לבוד האם מועיל מדין סתום או מחובר. נראה שלענייננו אין זה משנה והעיקר שבתוך שלושה טפחים מתייחסים החלקים אחד לשני ואינם נחשבים נפרדים לגמרי, כך שניתן לראות את הדופן השלישית כחלק משתי הדפנות האחרות.

3. **טפח שוחק** - לפי דעה זו, יש להעמיד את הדופן השלישית ברוחב של מעט יותר מטפח ובמרחק של פחות משלושה טפחים מאחת הדפנות האחרות. זאת על מנת שהדופן השלישית תהיה ברוחב של ארבעה טפחים.¹⁰
4. **מבוי** - נחלקו האמוראים האם סוכה בצורת מבוי מפולש כשרה. לדעת רב יהודה המחיצה השלישית יכולה להיות אפילו טפח ויש להציבה בצמוד לאחת מהמחיצות. לעומתו, סובר ר' יהושע בן לוי שיש צורך בדופן ממש ולא ניתן להסתפק - במקרה של סוכה העשויה כמבוי - בדופן של טפח אלא יש צורך בעשיית דופן ארבעה טפחים ומשהו ולהעמידו סמוך לאחת הדפנות במרחק שלושה טפחים, כך שבסך הכל תהיה דופן של שבעה טפחים.
5. **צורת הפתח** - ישנה מחלוקת בגמרא לגבי דעתו של רבא בנידון. לפי הדעה האחרונה בגמרא (וכך גם נפסק להלכה בשו"ע) סוכה עם צורת הפתח היא שילוב של דין טפח שוחק וצורת הפתח. יש לעשות את הדופן השלישית כדין טפח שוחק ולהשלים עד לשבעה טפחים בצורת הפתח.
- ניתן לראות שלדעת כל השיטות, למעט דעה אחת לגבי מבוי,¹¹ יש לבנות בסוכה שתי דפנות מלאות בצורת ר"ש, וכל מחלוקתן היא כיצד להציב את הדופן השלישית. נראה שיסוד הדברים תלוי בהבנה של מטרת המחיצות היוצרות את "מבנה" הסוכה. ניתן להסיק, מתוך הסכמת כל הדעות בצורך בשתי מחיצות בצורת ר"ש, שמטרת המחיצות בראש ובראשונה היא ליצור מקום סגור אותו נוכל לכנות סוכה. דין של מקום סגור נקרא בראשונים "עריבן" – דהיינו, יש לעשות שתי מחיצות בצורת ר"ש. בנוסף, המחיצות צריכות להגדיר את תחום הסוכה ומקומה, ונחלקו בגמרא מהי הרמה הנדרשת על מנת לבטא דבר זה. לשם כך נועדה הדופן השלישית.
- מתוך דברינו עולים שני דינים: האחד, הצורך במקום סגור הנובע מסידור שתי המחיצות השלמות בצורת ר"ש. השני, הצורך במקום תחום ומוקף, הנלמד מהמחלוקת בגמרא כיצד יש להעמיד את המחיצה השלישית ומההשוואה של מחיצה זו אל דיני מחיצות שבת.¹²

¹⁰ כנראה שלפי דעה זו דינו של לבוד הוא כסתום, ולכן הדופן נחשב כדופן ברוחב של ארבעה טפחים.

¹¹ לא נתייחס לדעה זו, היות שהיא דעה יחידאית שנדחתה למסקנה.

¹² ההשוואה לדיני שבת תבואר בהמשך. עתה רק נציין שמחיצות שבת יוצרות מקום מוקף, אשר יסודו בצורך להבדיל את רשות היחיד מסביבתה, כפי שהסברנו לעיל בקיצור.

ב.

שנינו בגמרא בדף ז.:

אמר רבא¹³ וכן לשבת, מגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת.

רש"י על אתר (ד"ה וכן לשבת) מבאר שדין המיגו הוא דין המכשיר את דופן הסוכה להועיל גם כדופן שבת, אף על פי שבאופן רגיל אין דופן זו ראויה להיות דופן לענין שבת, וז"ל:

וכן לשבת. אע"פ שצריך לשבת שלש מחיצות ליעשות רשות היחיד שבת של סוכות מותר לסמוך על מחיצות הסוכה אם עשה ברה"ר סמוך לפתחו סוכה דאין בה אלא שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח מכניס ומוציא הימנה לביתו ואע"ג דבשאר שבתות לא מישתרי. אי נמי בשאר מחיצות שאינן של סוכה לא מישתרו בהכי לשבת, דסוכה שריא דמיגו **דההוא טפח אגמריה רחמנא למשה במחיצות סוכה דליהוי ליה דופן שלימה לסוכה - הוי דופן נמי בשבת דסוכה לענין שבת.**

אביי מקשה על דברי רבא מברייתא ממנה עולה שמחיצות שבת חמורות ממחיצות סוכה, ובכדי שמחיצת סוכה תשמש למחיצות שבת יש צורך שתעמוד המחיצה בקריטריונים של מחיצות שבת, וא"כ לא ניתן ללמוד מגו:

איתיביה אביי ומי אמרינן מגו? והתניא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחברו שלשה טפחים ויתירה שבת על סוכה שהשבת אינה נותרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ מה שאין כן בסוכה; מאי לאו יתירה שבת דסוכה אסוכה ולא אמרינן מגו?

מתרץ רבא שדברי הברייתא נאמרו במקרה של כל שבת רגילה, אולם במקרה של שבת סוכות תועיל מחיצת הסוכה גם לדיני שבת:

לא יתירה שבת דעלמא על שבת דסוכה.

¹³ ישנה מחלוקת הגרסאות בנוגע לאמורא האמור בגמרא, האם הינו רבא או רבה, והנפ"מ היא לגבי פסיקת הלכה, וזה אינו מענייננו כעת. אנו ננקוט כגרסת רש"י שמדובר ברבא, ואף בהמשך נוכיח שהדבר יכול להתאים לדברי רבא במקום אחר.

מקשה אב"י, שלפי זה היה צריך להיכתב בברייתא שגם סוכה של שאר ימות החג חמורה יותר מסוכה של שבת, היות שיש קולא במחיצות שבת שאינה קיימת במחיצות סוכה:

אי הכי ליתני נמי יתירה סוכה דעלמא אסוכה דשבת דאילו סוכה דעלמא בעיא טפח שוחק ואילו סוכה דשבת לא בעיא טפח שוחק וסגי בלחי דהא את הוא דאמרת סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשר.

מתרץ רבא שאין צורך לכתוב דין זה במשנה, היות שניתן ללמוד את הדברים בק"ו. אם שבת, שהיא חמורה מסוכה, מחיצה של סוכה תועיל בה - מחיצה של שבת, שהיא חמורה יותר, קל וחומר שתועיל לעניין סוכה:

ההוא לא אצטריכא ליה השתא מקילתא לחמירתא אמרינן מחמירתא לקילתא לא כל שכן.

מקושיית אב"י עולה התפתחות מפתיעה בדין מיגו שטרם הייתה ידועה לנו עד כה. עד שלב זה של השקלא וטריא ניתן היה לחשוב שדין המגו פועל בכיוון אחד - דופן סוכה יכולה לשמש כדופן שבת למרות שאינה מוכשרת לכך. אולם מקושיית אב"י אנו לומדים שדין מגו פועל גם בכיוון ההפוך - מחיצה שאינה כשרה בדרך כלל להיות מחיצת סוכה, אך כשרה להיות מחיצת שבת, תועיל לעניין סוכה. לאור זאת יש לדון כיצד אב"י הסיק דין זה מדברי רבא, ומה יסוד המחלוקת ביניהם.

מחלוקת אב"י ורבא יסודה בהבנת דין ה"מיגו" ודרך פעולתו. כאמור לעיל, למחיצות סוכה ישנה מטרה מסוימת לשמה הן נעשות, ולאור זאת יש לבחון כיצד מחיצה - טובה ככל שתהיה לעניין שבת - אשר לא משיגה את המטרה של מחיצות סוכה, תועיל רק משום שסוכות חל בשבת.

כדי לענות על שאלה זו יש לבאר תחילה את דינן ומטרתן של מחיצות שבת. פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות שבת ה"ב, וז"ל:

בכל עושין לחיים - אפילו בדבר שיש בו רוח חיים, ואפילו באיסורי הניה. עבודה זרה עצמה או אשרה, שעשה אותה לחי - כשר, שהלחי עוביו כל שהוא. גובה הלחי, אין פחות מעשרה טפחים; ורחבו ועוביו, כל שהוא..

מקשה הגר"ח שם כיצד ישנו, מצד אחד, צורך בשיעור עשרה במחיצה של לחי, ומצד שני לחי של אשרה כשרה למרות הדין של כתותי מכתת שיעורי. הגר"ח מחדש שני דינים:

1. בדין כתותי מכתת שיעוריה

2. בדין מחיצות שבת.

בדין כתותי מיכתת שיעוריה יש לחלק בין עצם מציאות החפץ לבין שיעורו של החפץ. הדין של כתותי מיכתת אומנם מבטל את שיעורו של החפץ, אך עצם החפץ עדין קיים. אם כן הלחי עצמו קיים אלא שאין לו שיעור, וז"ל:

אלא ודאי דיסוד הדין הוא דהשיעור מיכתת ובטל מיניה שיעוריה, אבל עצם הדבר איתיה בעיניה ולא בטל.

במחיצות שבת מחדש הגר"ח שאין צורך בחפצא של מחיצות כדי להגדיר רשות שבת, אלא יש צורך במקום המוקף מחיצות. אם כן אין גובה המחיצות נקבע מחמת דין במחיצות אלא מחמת דין המקום המוקף הזוקק מחיצות המקיפות בגובה עשרה. כלומר, ישנו צורך במחיצות מצד המציאות ולא מבחינה דינית. מכיוון שכך, על מנת שבמציאות יהיה המקום מוקף מחיצות ניתן להשתמש בלחי של אשרה, שאומנם מצד שיעורו אינו קיים אך מבחינה מציאותית הוא מקיף שטח בגובה עשרה טפחים, וז"ל:

אשר על כן נראה דדעת הרמב"ם היא בכל מחיצות רה"י דבעינן שיהא גובהן עשרה עיקר השיעור אינו בעצם המחיצות, כי אם בהמקום, דבעינן שגובה עשרה שבו יהא מוקף מחיצות, ואם מצאנו גובה עשרה שמוקף מחיצות בכל העשרה שבו, לא איכפת לנו כלל בעצם המחיצות אם הן מחזיקות עשרה אם לא, וע"כ גם הכא בלחי של אשרה נהי דכתותי מיכתת שיעוריה, אבל הרי זה לא מהניא רק דעצם הלחי לית ביה שיעורא, אבל בהמקום הרי עכ"פ כל הגובה עשרה חשוב מוקף מקצת מחיצה רביעית דמועיל זאת בדיני מחיצה.

מדברי הגר"ח, הסובר שאין צורך בחפצא של מחיצות אלא במקום המוקף מחיצות מצד המציאות, ניתן להסיק שמטרת המחיצות בשבת נצרכת בכדי לתחום מקום. המאירי בסוכה דף ד,; כאשר נצרך להסביר מדוע אין צורך במחיצות הניכרות, מרחיק לכת אף יותר וסובר שבשבת אין צורך כלל במחיצות, וז"ל:

שאיך הטעם אלא מפני שכל שגבוה עשרה ורחב ארבעה אינו תשיש של בני רשות הרבים ודינו כרשות היחיד אף בלא מחיצות, אבל בסוכה מחיצות אנו צריכים ואם כן הדבר צריך למחיצות ניכרות.

לדעתו, בכדי ליצור רשות שבת יש צורך להבדיל את המקום, ואחת הדרכים לכך היא באמצעות מחיצות - אולם דרך נוספת קיימת כאשר מגביה את הרשות מעל עשרה

טפחים. כלומר, עשיית מחיצות בשבת היא אמצעי ולא מטרה, והמטרה היא לתחום ולהבדיל את המקום.

עתה, לאחר שראינו מהי מטרת המחיצות בשבת, ניתן להבין כיצד מחיצת שבת יכולה להועיל לסוכה. לעיל טענו שלדפנות הסוכה ישנן שתי מטרות: האחת, ליצור מקום סגור התלוי בשתי הדפנות השלמות העשויות כר"ש; והשנייה, ליצור מקום תחום התלוי בדופן השלישית. אם כן, כאשר הדופן השלישית קטנה מהשיעור הנדרש ישנה בעיה בתיחום הסוכה, ועל כך המגו בא לפצות. כלומר, אמנם מצד דיני סוכה אין המקום נחשב מקום תחום, אולם בדיני שבת נחשב כתחום, וממילא כיוון שהתורה קבעה שנחשב כמקום תחום לזמן מסוים, דהיינו לאותה שבת, יועיל גם לעניין סוכה. וכן הדברים להיפך, סוכה המשמשת כמקום תחום, למרות שדפנותיה אינן מועילות לשבת, היות שהתורה קבעה שמקום זה נחשב כתחום יועיל הדבר לעניין שבת. לאחר הבנת אופן פעולת המיגו, ניתן להסביר את מחלוקת אב"י ורבא בדין זה בשתי דרכים:

1. **דין במחיצות הסוכה** - לדעת רבא דין מקום מוקף הוא דין במקום הסוכה, שמחיצותיה צריכות ליצור מקום מוקף – דהיינו, אין הבדל בין מחיצות שבת למחיצות סוכה אלא במה שנדרש ממחיצות אלו. לכן כאשר התורה קבעה שהמחיצות יוצרות מקום מוקף, אף על פי שלא נעשה מדין סוכה אלא מדין שבת - כשרה הסוכה, היות שהמקום נחשב מקום מוקף. לעומת זאת, סובר אב"י שדין מקום מוקף הוא דין במחיצות סוכה ולא במקום הסוכה, ולכן גם כאשר מדין מחיצות שבת המקום נחשב למוקף, אין הדבר מועיל למחיצות סוכה, היות שהמחיצות אינן מספקות את הנדרש ליצירת הסוכה.
2. **דין כללי בסוכה** - אב"י ורבא תמימי דעים בנוגע לדיני הסוכה, אלא שנחלקו האם דינים אלו חלים מחמת דיני סוכה או שמא דינים אלו חלים מחמת דין "מבנה" האמור בהלכות סוכה. לדעת אב"י, דין מקום המוקף חל מחמת דיני סוכה, ולכן מקום הנחשב מוקף בדיני שבת לא יועיל לעניין דיני סוכה, היות שיש דין מסוים בסוכה הדורש שתהא הסוכה בצורה מסוימת. וכן להיפך, מחמת דיני סוכה יש לעשות את הסוכה בצורה מסוימת, ולכן גם אם נחשב כתחום לעניין סוכה אין הדבר מועיל לעניין שבת שבו יש הגדרה אחרת למקום תחום. אולם לדעת רבא, דין מקום מוקף חל מחמת דין מבנה הנדרש מסוכה, כלומר הדין אינו מתמקד בדיני סוכה אלא הוא דין אוניברסלי הנובע ממושג חיצוני, הנקרא "מבנה", אשר צריך להיות גם בסוכה. ממילא כל שצריך הוא שיחול על מבנה הסוכה דין של מקום מוקף, ואין זה משנה כלל אם הדבר נעשה מחמת הלכות שבת או מחמת

הלכות סוכה. וכן להיפך, בשבת יש צורך במקום מוקף, ומכיוון שסוכה מספקת דרישה זו, הדבר יכול להועיל גם לשבת.
ניתן להעלות נפ"מ בין שני ההסברים בדברי רבא. בהמשך הסוגיה מתיר רבא עשיית סוכה במבוי:

גופא אמר רבא סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשרה.

הראשונים בסוגייתנו מתלבטים כיצד ניתן לעשות בסוכות החל בשבת סוכה על גבי מבוי. מצד אחד, אם מדובר במבוי מפולש, כיצד הוא נחשב כמקום סגור, הרי רבים בוקעים בו. מצד שני, אם מדובר על מבוי שאינו מפולש אין חידוש, שהרי ישנן שלוש דפנות. הריטב"א (ד"ה ופרכינן) דן בשאלה זו ומבאר שמדובר במקרה של מבוי מפולש, אלא שסיכך מהדופן האמצעי יותר מד' אמות ולמרות זאת דופן זו יוצרת מקום סגור. כלומר, לסוכה ישנן שלוש דפנות, אך אין הדפנות עצמן יוצרות מקום סגור, אלא דווקא הדופן אשר אינה קשורה כלל למבנה סוכה היא היוצרת מקום סגור. לאור זאת מחדש הריטב"א שכאשר האדם בונה סוכה בתוך חצר מגודרת היוצרת מקום סגור ניתן לעשות סוכה משתי מחיצות שלמות וטפח שוחק אע"פ שלא עירבן, היות שהחצר מגודרת והיא זו היוצרת את המקום הסגור, וז"ל:

אבל הנכון דכשרה לגמרי קאמר, ומטלטלין בכולה בשבת מיהת ובמבוי שאינו מפולש מיירי שיש בו ג' מחיצות שנכשר בלחי לעניין שבת, וזה לא סיכך בפנים סמוך לדופן האמצעי, דאם כן הא איכא ג' מחיצות שלמות ותו לא בעי מידי להכשר סוכה, אלא שסיכך כלפי חוץ רחוק ארבע אמות מדופן האמצעי על הלחי...דכיוון שהוא סתום שאין יוצאים בו לרשות אחר כמאן דאיכא שתי דפנות דעריבן דמי, ולפיכך סוכה שבתוך החצר מתכשרא בטפח שוחק ושתי דפנות שלמות אע"ג דלא עירבן, דלא גרע מעל גבי מבוי שאינו מפולש.

לאור דברינו, דווקא אם נאמר שדין מקום סגור נובע מחמת דין מבנה, כפי ההסבר השני, נוכל להגיד שאין חובה שדווקא המחיצות ייצרו מקום סגור, אלא ישנו דין שהמבנה יהיה מקום סגור. אולם אם נאמר שדין מקום סגור הוא דין במחיצות, כפי ההסבר הראשון, הרי שדווקא המחיצות צריכות ליצור את המקום הסגור, ולא נוכל לקבל את חידושו של הריטב"א.

ג.

שנינו בברייתא בדף ז.:

והתניא: דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהא בין קנה לחברו שלשה טפחים, ויתירה שבת על סוכה שהשבת אינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ מה שאין כן בסוכה!

מדברי הברייתא עולה שאין בסוכה פסול של פרוץ מרובה על העומד, בניגוד לשבת בה ישנו פסול של פרוץ מרובה על העומד. ניתן לדון בפסול של פרוץ מרובה על העומד בשתי רמות:

רמא א': מצד היקף הסוכה, האם רוב היקף הסוכה צריך להיות מוקף מחיצות כמו בשבת.

רמא ב': מצד כל דופן בפני עצמה, האם בדפנות יש צורך שיהא בהן עומד מרובה על הפרוץ.

הגמרא בדף ו: מגיעה למסקנה שמדאורייתא מספיקות שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפת. העולה הוא שמצד היקף הסוכה יש צורך להקיף את רוב הסוכה במחיצות, ואם כן היכן נמצא ההבדל מדיני שבת?
תשובה לכך נמצאת בדברי רש"י על אתר (ד"ה מה):

שהשבת אינה נתרת - אם יש בה פתחים הרבה שאין בהם צורת הפתח ורבים על העומד ומבטלי ליה לעומד. מה שאין כן בסוכה - דסגי ליה בשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ואפילו היו לה פתחים בשתי הדפנות אחד או שנים, דכי מצטרפת להו כהדי שתים הפרוצות הוה ליה פרוץ מרובה - שריא.

מדברי רש"י עולה שהיות ובסוכה יש צורך רק בשתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, וניתן לעשות בהן פתחים, אם נצרף הכל יחד נמצא שרוב הסוכה אינה מוקפת; בניגוד לשבת, שם אם אינו עושה צורת הפתח למחיצות מבטל הפרוץ את העומד, ואינו נחשב רשות אחת.¹⁴

מקשה הריטב"א (ד"ה ג"ה ויתרה שבת) על דברי רש"י, שהרי גם במקרה שעשה שתים כהלכתן שלמות ושלישית טפח אסור לטלטל במקום זה בשבת, אף על פי

¹⁴ יש להניח שלדעת רש"י צורת הפתח נחשבת כסתום, שאם לא כן בשבת המחיצות יהיו פרוצות יותר מאשר בסוכה, אותה לא ניתן לעשות כולה צורת הפתח.

שהעומד מרובה על הפרוץ. לכן מבאר הריטב"א שהקולא בפרוץ מרובה על העומד עוסקת בדופן השלישית. בסוכה הדופן השלישית צריכה להיות רק טפח אחד סתום, ואילו בשבת יש צורך לסתום את כל הדופן השלישית.

מדברי הריטב"א עולה שפסול פרוץ מרובה על העומד איננו פסול בהיקף המקום אלא פסול בדופן, כמו שהעלנו ברמה השנייה. יתרה מזאת, הריטב"א בדף ז. (ד"ה אמר רב יהודה) סובר שבכל סוכה יש לעשות את שתי הדפנות כהלכתן ברוחב הכשר סוכה, כדי שיהיו שתי דפנות בעריבן ויצרו מקום סגור, וז"ל:

ולפיכך הבא לעשות סוכתו פתחים לכל רוח ורוח צריך לזוהר שיהא משייר בקרן הא' שיעור הכשר סוכה מכאן ומכאן דלהווי שתי דפנות בעריבן, ואם לאו פסולה.

דברי הריטב"א לכאורה תמוהים: מדוע שנצטרך שתי מחיצות ברוחב הכשר סוכה בכדי ליצור מקום סגור? ניתן לומר שהדבר נעוץ בחקירה שהעלנו לעיל, בדין מבנה הסוכה. היות והסוכה צריכה להיות מבנה, לא ניתן להסתפק בחפצא של מחיצות ויש צורך שמקום הכשר הסוכה יהיה סגור. רק על ידי כך נוצר מבנה של סוכה.

ד.

שנינו בגמרא בדף יח.:

אתמר: סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין כשרה; שאין לד' פצימין - אביי אמר כשרה ורבא אמר פסולה. אביי אמר כשרה, אמרינן פי תקרה יורד וסותם; רבא אמר פסולה, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם.

נחלקו אביי ורבא האם אכסדרה ללא פצימין כשרה או פסולה. לדעת אביי כשרה, ואילו לדעת רבא פסולה. נחלקו הראשונים כיצד יש להבין מקרה זה. לדעת רש"י (ד"ה סיכך) מדובר כאשר אין מחיצות כלל. לכן לדעת רבא עושים קורות עץ היורדות מהאכסדרה אשר המרחק ביניהן פחות משלושה טפחים, ואילו לדעת אביי הסוכה כשרה גם ללא קורות עץ אלו, וז"ל:

סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - כגון חצר המוקפת אכסדרה כדפרישי' במתניתין, וסיכך באוירה של חצר וסמך הסכך על שפת קירוי של אכסדרה ואין מחיצות פנימיות מועילות לסוכה, דיש בתקרת האכסדרה יותר מארבע אמות; אבל לצד הסוכה יש לאכסדרה פצימין, עמודין כמין חלונות, וביניהם פחות פחות משלשה – כשרה, דאמרינן בהו לבוד.

לדעת הר"ף (ט. באלפס) מדובר כאשר ישנן שתי מחיצות זו כנגד זו, כעין מבוי, ומחלוקתם היא לגבי המחיצה השלישית. לדעת רבא יש צורך לעשות שני פצימין כמו צורת הפתח לדופן השלישית, ואילו לדעת אביי אין צורך בצורת הפתח והסוכה כשרה בגלל "פי התקרה יורד וסותם". הר"ף אמנם רק צייר את צורת האכסדרה, אך הר"ן (שם) הגדיר זאת במילים וז"ל:

אבל הרב אלפסי ז"ל צר צורתה בהלכות ולא עשה לה אלא שני פצימין משמע דסבירא ליה ז"ל דאפילו אביי לא מכשר אלא בסוכה שיש לה שתי דפנות ועל דופן שלישית בלבד הוא סומך על האכסדרה דלאביי כשרה כיוון שאין אנו צריכין לומר פי תיקרה יורד וסותם אלא מרוח אחת ולרבא פסולה דסבירא ליה דאפילו מרוח אחת לא אמרינן ולפי שיטה זאת כי אמרי' יש לה פצימין לאו סמוכין פחות משלושה עסקינן כדרך רש"י ז"ל, אלא בשיש לה פצימין באותו רוח שלישית אחד מכאן ואחד מכאן דכיוון שיש לה פצימין אמרינן פי תקרה יורד וסותם ע"י הפצימין.

לדעת הר"ף ורש"י, שיטת אביי קשה: כיצד פי התקרה יכול להועיל לסוכה כאשר אין כלל דופן מתחת לפי התקרה?

נדון תחילה בדברי הר"ף. לדעתו, ללא חפצא של שתי מחיצות לא ניתן להכשיר את הסוכה, לא לדעת אביי וכל שכן שלא לדעת רבא. אם כן כל שנותר בכדי להכשיר את הסוכה הוא להפוך את הסוכה למקום מוקף, היות שחפצא של מחיצות ודין מקום סגור קיימים. לאור זאת, ניתן לתלות את יסוד מחלוקת אביי לרבא לדעת הר"ף באחת משניים:

1. **בדין מקום מוקף בסוכה** - לדעת אביי אין צורך במקום מוקף, ולכן פי תקרה מספיק בכדי לסגור את שאר מקום הסוכה. לדעת רבא יש צורך במקום מוקף, ולכן יש צורך לעשות צורת הפתח בכדי להכשיר הסוכה.¹⁵
2. **דין מוקף הוא דין במחיצות או במבנה הסוכה** - אכסדרה אומנם יוצרת מקום מוקף, אך אינה חלק ממחיצות הסוכה. כלומר, יש לדון האם מבנה חיצוני לסוכה יכול לשמש לה כמכשיר, היות שמקיים את הדין של מקום מוקף אף על פי שאינו חלק ממחיצות הסוכה. לאביי מקום מוקף הוא דין בדיני סוכה, ולכן כאשר מתקיים תנאי זה הסוכה כשרה - בעוד שלרבא דין היקף המקום

¹⁵ לכאורה, קשה מדברי רבא לעיל המצריך טפח שוחק וצורת הפתח, בכדי ליצור מקום מוקף. ניתן לומר, שכאשר נעשה צורת הפתח בסיוע האכסדרה נחשב כמקום מוקף מעליא.

נובע מדין מבנה הסוכה. אם כן, בכדי להכשיר את הסוכה לדעת רבא, יש צורך להפוך את האכסדרה לחלק ממבנה הסוכה, דבר המצריך הוספת פצימין והפיכת פי התקרה להיות צורת הפתח של המבנה.¹⁶

ברם, לדעת רש"י אין חובה בחפצא של מחיצות בכדי להכשיר את הסוכה לדעת אב"י. למעשה, נראה שזו גופא מחלוקת אב"י ורבא. נשים לב שלדעת רש"י מחלוקתם הינה באכסדרה בתוך חצר, כלומר דין מקום מוקף חל מצד האכסדרה המקיפה אותו, ודין מקום סגור חל מחמת כתלי הבתים הסובבים את החצר. לפי זה, אב"י ורבא תמימי דעים באשר לגדר דיני סוכה, ולדעת שניהם יש צורך במקום מוקף ומקום סגור, אלא שנחלקו האם יש צורך במבנה של סוכה. לדעת אב"י אין צורך במבנה של סוכה, ולכן אין צורך דווקא במחיצות סוכה, כל עוד דיני הסוכה חלים. בעוד שלרבא לא די שדיני סוכה יחולו אלא יש גם צורך ביצירת מבנה. עולה מדברינו שהצורך בחפצא של מחיצות נובע מהצורך במבנה.

סיכום

בתחילת החלק הראשון עמדנו על מחלוקת אב"י ורבא לגבי עמוד במרכז סוכה הגבוהה מעשרים אמה. לאור מחלוקת זו ייסדנו חקירה העוסקת בצורך במבנה סוכה. בהמשך אותו חלק הצגנו מספר השלכות לחקירה זו וניסינו לשלב אותה בסוגיות שונות.

בחלק השני הגדרנו והעלנו דינים שונים הנובעים מהצורך בסוכה כמבנה. לבסוף, הצענו הבנה חדשה בסוגיית אכסדרא ותלינו את מחלוקת אב"י ורבא (לדעת רש"י) בצורך בחפצא של מחיצות כחלק מקיומו של דין מבנה בסוכה.

¹⁶ לעיל הבאנו את דברי הריטב"א, שניתן ליצור מקום סגור לאו דווקא בעזרת הדפנות, ותלינו זאת בכך שדין זה נובע מהצורך במבנה. נראה שהר"ף לא יקבל את דברי הריטב"א, ויסבור שגם כאשר דינים אלו נובעים מדין מבנה סוכה יש צורך שיהיו חלק ממבנה הסוכה ולא מנותקים ממנה. בנוסף, ניתן לומר שהסוגיה בעניין מיגו הינה אליבא דרבה ולא רבא. הנחה נוספת בדברינו היא שלדעת הר"ף צורת הפתח נחשב כסתום.